

Kent-Bölge Kavramı Işığında Türkiye’de Büyükşehir Belediye Sisteminde Değişim ve Kalkınma Ajansları: Yerel Ölçekte Mekânın ve Yönetişimin Yeniden Tanımlanması

Regional Development Agencies and the Reform of the Metropolitan System Through the City-Region Concept: Redefining Space and Governance at the Local Level in Turkey

Ufuk Özışık

Öz

6360 sayılı yeni büyükşehir belediye kanunu, 2003-2005’te yeniden tasarlanan yerel yönetim anlayışı üzerine oturtulmuştur ve mekânın yönetimi bağlamında önemli değişiklikleri beraberinde getirmektedir. Bundan önce ise, 2008 yılından itibaren Düzey 2 seviyesinde kurulan 26 Kalkınma Ajansı uygulamalarına başlamıştır. Kurulan bu Kalkınma Ajansları, bölgesel-yerel ekonomik kalkınma hedefleri ile yola çıkmıştır. Kalkınma ajanslarının kurulması ve yeni büyükşehir belediye yasası ile kentlerin kurumsal anlamda yönetiminde ve ekonomik kalkınma politikalarının belirlenmesinde yeni bir yönetim sistemine geçildiği gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, çalışmada, kent-bölge kavramından yola çıkılarak, İngiltere’deki kent-bölge uygulamaları ve Türkiye’deki İzmir deneyimi ışığında, Türkiye’de mekânın yeniden yapılandırılması olgusu, merkeziyetçilik/âdem-i merkeziyetçilik sorunsalı çerçevesinde ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kent-Bölge, Yönetişim, Yerelleşme, Bölge, Yeni-Bölgecilik, Kalkınma Ajansı, Leeds, İzmir

Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, ufukozisik@hotmail.com

Bu makale iThenticate sistemi tarafından taranmıştır.

DOI: 10.17550/aid.29972

Abstract

New metropolitan municipality law (6360) which came after 2003-2005's local governance and public administration reforms brings significant changes in the spatial governance and its development policies. Well before the new metropolitan municipality law, 26 Development Agencies were established since 2008 and they began its implementation. Development Agencies has set out by regional and local economic development goals. This paper discusses about an eventual city-region phenomenon in Turkey through the articulation of Development Agencies with the new metropolitan municipality framework within economic development policies and spatial governance dynamics. In this study, our goal is to make a reflection about an eventual formation of city-regional space in Turkey relying on decentralization and multi-level governance problematic. The demonstration leans on a UK city-region model as well as on a domestic case, İzmir city-region.

Keywords: *City-region, Governance, Decentralization, Region, New Regionalism, Development Agency, Metropolitan Municipality, Leeds, İzmir*

Giriş

Türkiye’de 2003 sonrası dönemde başlatılan kamu yönetimi reformu süreci belirli açılardan eleştiri oklarının hedefi olsa da, kamu yönetimiinde yapısal anlamda ve daha da önemlisi zihniyet bağlamında paradigmal bir kırılma yaratmıştır. Avrupa Birliği (AB)’ne tam üyelik hedefi ve bu doğrultuda AB müktesebatına uyum çalışmaları ile birlikte dış dünyada hızla gelişen küreselleşme süreci ve yine bu süreçle paralel olarak yürüyen yerelleşme talepleri dönemin Ak Parti hükümetinin kamu yönetimini yeniden yapılandırma çalışmalarına yön vermiştir. 2003 ve 2004 yıllarında başlayan bu reform sürecinde merkez-yerel ilişkileri bir temel kanun aracılığıyla âdem-i merkezîyet esasına dayalı olarak yeniden tasarlanmak istenmiş ancak Çankaya’nın vetosu nedeniyle bu temel kanun yasalaşma fırsatı bulamamış, buna karşın İl Özel İdareleri, Belediyeler ve Büyükşehir Belediyelerine yönelik yasalarla, yerelleşme yönünde önemli değişiklikler hayata geçirilmiştir. Yine 2006 yılında, Kalkınma Ajanslarının kuruluş süreci başlamış, 26 Düzey 2 bölgesinde 2008-2009 itibarıyla Kalkınma Ajansları faaliyetlerine başlamışlardır.

Kamu yönetimi ve mekânsal politikalarda gerçekleştirilmek istenen bu düzenlemeleri, küreselleşme sürecinden, ekonomik kalkınma politikalarından ve bunların yerel ile olan etkileşimleri ile birlikte düşünmek yerinde olacaktır. Son on iki yıllık süreçte ülke ekonomisinde ciddi bir dönüşüm yaşanmıştır. İhracat oranlarındaki düzenli artış, özellikle çevre olarak tabir edilen bölgelerde hayata geçirilen altyapı ve konut yatırımları, sosyal politikalar ve sağlık hizmetlerinde gerçekleştirilen iyileştirmeler göz önüne alındığında, kamu yönetiminin ve mekânın, bu maddî koşullar, sosyal talep ve ihtiyaçlara bağlı olarak yeniden yapılandırılmaya çalışıldığını ileri sürmek yanlış olmayacaktır.

Ekonomik gelişmeye dayanan ve hizmet ihtiyacının hızlı ve verimli şekilde karşılanmasını hedefleyen bu politikaları belirleyen bir diğer faktör ise rekabet esasına dayalı dünya ekonomisinde yereliklelerin avantajlı bir konuma sahip olmak arayışı olarak ortaya çıkmaktadır. 1980’li yıllarda başlayan ekonomide dışa açılma ve ihracata dayalı kalkınma modelinin 2000’li yıllarda kendini iyice kabul ettirmesi ile birlikte, “yerel-bölgesel ekonomik kalkınma” söylemi yeni-bölgecilik akımının önderliğinde Türkiye’de de ön plâna çıkmıştır. Türkiye’de,

Kalkınma Ajanslarının kurulması süreci de bunlarla yakından ilişkilidir.

Son yıllarda ise, özellikle Avrupa ülkelerinde, bölgesel kalkınmayı dışlamayan ama belki de ona paralel olarak düşünülmesi gereken yeni bir yaklaşım olarak “kent-bölgecilik” akımı ortaya çıkmıştır. Küreselleşen dünyada, rekabete dayalı ekonomilerin esas lokomotiflerinin “global kent-bölgeler” olduğundan hareketle, bölgeci yaklaşım korunmakla birlikte, kentlerin bunların merkezinde ve direksiyonunda olduğunu ileri süren bir mekânsal tanımlama kendini göstermiştir.

2012 yılının Aralık ayında, siyasal iktidar, 6360 sayılı yasa ile büyükşehir belediyeleri ile ilgili yeni düzenlemelere gitmiştir. Bu yasa ile birlikte büyükşehir belediyelerinin sınırları önemli ölçüde genişletilmiş ve sayıları artırılmıştır. Bu belediyelere yeni görev ve yetkiler verilmiştir. Yasa ile birlikte büyükşehirlerdeki il özel idareleri de kaldırılmıştır. Kalkınma Ajansları ile birlikte düşünüldüğünde, Türkiye’de merkezîyetçilik/âdem-i merkezîyetçilik ve “kalkınmanın yönetimi” bağlamında yerel ölçekte mekânın yeniden yapılandırıldığı ve yetkilendirildiği bir sürece girildiği ifade edilebilir.

Bu çalışmada, Düzey 2 bölgelerinde faaliyette bulunan 26 Kalkınma Ajansı ve sayıları 30’a ulaşan, sınırları genişleyen büyükşehir belediyeleri bir arada düşünülerek, kent-bölge kavramının ve siyasetinin Türkiye özelinde açıklığa kavuşturulması ve tartışılması amaçlanmaktadır. Çalışmada, ilk olarak, “kent-bölge” kavramı üzerinde durulmakta, kavramın ortaya çıkış nedenleri, farklı tanımları ve kavrama ilişkin farklı yaklaşımlar ele alınmaktadır. Ayrıca, “kent-bölge”nin kalkınma politikaları ve küreselleşme süreci ile olan ilişkisi tartışılmaktadır. Çalışmada daha sonra, İngiltere’deki kent-bölge uygulamaları ve yaklaşımlarından örnekler verilmekte, son olarak da, yeni Büyükşehir Yasası ve Kalkınma Ajanslarından yola çıkılarak, yönetim, mekân, yerleşme ve kalkınma sorunsalları çerçevesinde kent-bölge kavramının Türkiye örneği üzerinden ele alınarak ve tartışılmaktadır.

Kalkınma ve İyi Yönetişim İçin Küreselleşmenin Mekândaki Lokomotifleri Olarak “Kent-Bölgeler”

Kent-Bölge Kavramı: Tanımlamalar ve Genel Özellikler

Son yıllarda gerek akademik yazında gerek kamu yönetiminde sıklık-

la ve daha fazla başvurulmuş bir kavram olmasına rağmen, kent-bölge kavramının herkes tarafından kabul edilen genel bir tanımı bulunmamaktadır (Parr, 2005). Kent-bölge kavramı, çoğu zaman, saf bir tanımı yapılmadan ona benzer veya onu tamamlayıcı kavramlarla birlikte kullanılmakta ya da onlarla karıştırılmaktadır: “Dünya kentleri” (Hall, 2001; Scott, 2001a), “global kentler” (Sassen, 2001; Scott, 2001a), “işlevsel kentsel bölgeler” (Cheshire, 1990), “bölgesel ekonomiler” (Storper, 1995), veya “bölge devletler” (Ohmae, 1995) kavramları bunlardan bazılarıdır. Kent-bölge kavramının belirli bir tanımı yapılmaksızın bu şekilde yaygın olarak kullanılması, ulus-altı düzeyde bulunan bütün yerel yapılanmaların ve birimlerin bu kavram çerçevesinde ele alınmasına olanak vermektedir (Rodriguez-Pose, 2008: 1027).

Genel bir tanımı olmamakla birlikte, dünyadaki uygulamalar ışığında, kent-bölge kavramının farklı tanımlamaları mevcuttur ve bu tanımlamaları birbirinden farklı değişkenler belirlemektedir. Bu tanımlamaların ortak asgarî paydaları da yok değildir. “Çekirdek” bir kent merkezi ve alanının varlığı ve bu merkezin işlevsel bağlantılarla ilişkili olduğu bir hinterlandının olması, çeşitli kent-bölge tanımlamalarının asgarî ortak paydası olarak ortaya çıkmaktadır. Bu işlevsel bağların özellikleri bir tanımdan diğerine farklılıklar göstermekle birlikte, ekonomik faktörler, gayrimenkul piyasasına has özellikler, işyerine olan mesafe, pazarlama veya hizmet alanı gibi değişkenlerin kombinasyonunu içermektedir (Rodriguez-Pose, 2008: 1027). Parr’a göre ise, bir kent-bölgenin iki ana kurucu unsuru bulunmaktadır. Bunlardan ilki şehirdir, yani kent merkezi alanıdır (Kent Alanı). İkincisi ise, bu merkezi çevreleyen, onun çevresini oluşturan alandır (Çevre Alanı). Kent merkezi alanı, kentleşmenin belli bir düzeye ulaştığı ya da sürdüğü bir alanı ve bu alanda yaşayan belirli bir nüfusu kapsamaktadır. Bu alan, periferisinde süregiden bir kentleşmenin ya da birbirinden bağımsız kentsel merkezlerin birbiriyle eklenmesi sonucu olarak ortaya çıkmakta ve metropoliten alan olarak da nitelendirilmektedir (Parr, 2005: 557). Genel olarak ele alındığında bu alan, kamusal ve özel hizmet sunumu anlamında bir merkez teşkil etmektedir ve aynı zamanda ulaşım ve iletişim ağlarının yoğunlaştığı bir mekânı ifade etmektedir. Kent merkezi alanı, özel mülkiyetin, denetim faaliyetlerinin, firma merkezlerinin ve kamu yönetimi organlarının yoğunlaştığı bir alandır. Çevre alanı ise daha çok kırsal bir nüfusu barındırmakla birlikte, kentsel bir nüfusu da

içermektedir. Kent-bölge ne kadar kalkınmışsa, çevre alandaki kentsel nüfusun oranı da kırsal nüfusun önüne geçmektedir. Çevre alandaki bu kentsel nüfus farklı büyüklükteki merkezlerde yoğunlaşmaktadır ve bu merkezlerden bazıları, kent merkezi alanından daha büyük olabilmektedir. Çevre alanın içinde çeşitli uzmanlık ve işlevlerin yoğunlaştığı merkezler olabilmekte, çevre alanın bazı bölgelerinde bu merkezler birbirlerine çok yakın olarak konumlanmakta ve kümelenme yaratarak çok-merkezli bir kentsel alanı da meydana getirmektedirler. Çevre alanda genellikle gıda maddeleri ve çeşitli hammaddelerin üretimi yapılmaktadır ve imalat sanayisi faaliyetleri de gerçekleştirilebilmektedir. Çevre alan, emek piyasasına önemli girdiler sağlayabilmektedir ve yine sermaye arzı da sunabilmektedir (Parr, 2005: 557).

Avrupa’da da, ana kentlerin uluslararası konumlarını ve rekabet güçlerini çevrelerindeki, farklı işlevleri üstlenen yerleşimlerle kurdukları işbirliği ağları ile artırdıkları ve kent bölgeye dönüştükleri görülmektedir. Çevrede yer alan görece olarak daha küçük ve ekonomik açıdan daha zayıf olan yerleşmeler ana kentin yardımı ile uzmanlaştıkları alanlarda yönedikleri pazar nişlerine daha kolay ulaşabilmekte ve bir bütün olarak küresel piyasalara eklenilebilmektedir. Bu nedenle metropoliten merkezle bütünleşmiş olan çok odaklı kent bölge yapısının rekabetçilik ortamında daha başarılı olacakları şeklindeki varsayım küreselleşme yazınının temelinde yer almaktadır. (Eraydın, www.planlama.org)

Kent-bölgelerin sınırları her zaman mevcut yerel ya da bölgesel idari otoritelerin sınırlarıyla çakışmamaktadır. Nadir görülen tam örtüşme durumlarında, kent-bölgenin işlevsel alanı bölgesel ya da yerel idari otoritelerin sınırları ile birebir çakışma halindedir. Diğer durumlarda ise, bir kent-bölge mevcut bir idari birimin sınırları içinde yer almakla birlikte, genellikle, mevcut idari sınırların ötesinde bir genişliğe sahip olmaktadır. Bunun yanında, bir kent-bölgenin sınırlarını zaman içinde sabitlemek pek de mümkün değildir. Bu sınırlar, kent merkezi alanını çevre alanına bağlayan işlevsel ara bağlantılarda yaşanan dönüşümlere bağlı olarak değişebilmektedir (Rodriguez-Pose, 2008: 1027)

Rodriguez-Pose’ye göre, kent-bölge kavramının savunucularının belirli inanışları ve ön kabulleri bulunmaktadır. İlk olarak, kent-bölgelerin bulunduğu alanlar basit coğrafi mekânlar değildir. Kent-

bölgelerin bir kimlikleri vardır ve bu kimliğin etrafında ortak çıkarlar ortaya çıkmaktadır. Bu ortak çıkarlar etrafında yönetim olgusu kendini göstermektedir ve kent-bölgenin yönetişimini sağlamak için ortak iradeyi yansıtan bir kurumsallaşma gerekmektedir. Metropoliten alanı kapsayacak olan bir yönetim yapısı, klâsik “yönetim” anlayışından daha değerlidir çünkü rekabet olgusuyla ancak bu şekilde baş edilebilecektir. İkinci olarak, kent-bölge, küreselleşen dünyanın ekonomik lokomotifleri olarak görülmektedir. Geniş coğrafyaların refahı ve kalkınması, kent-bölgelerin ve çevresindeki diğer kent-bölgelerin başarısına endekslene hale gelmiştir. Son olarak, kent-bölge ölçeği, küreselleşen dünyada kamu politikası bağlamında gerçekleştirilecek müdahaleler için en uygun mekânsal ölçek olarak görülmektedir (Rodriguez-Pose, 2008: 1029).

Akademik yazında ön plana çıkan bazı kent-bölge tanımlamalarının ortaya konulmasının çalışmanın bütünlüğü açısından faydalı olacağı düşünülmektedir:

- “Tek bir yerel-kentsel hükümetin yönetsel sınırlarını aşan ve çevresindeki diğer kentsel ve yarı-kentsel alanları da kapsayan, politika-yapım sürecinde ve idari yapılanmanın içinde kendine yer bulan stratejik ve politik bir yönetim kademesi.” Bu tanımlamaya göre, “kentsel ve ekonomik kalkınmada çıkar sahibi olan, yerel ve bölgesel yönetişimi oluşturan farklı kurum ve kuruluşlar, politika yapım sürecinde stratejik bir yaklaşım geliştirirler ve geniş metropoliten alanı kapsayan politikaları oluşturmayı ve uygulamayı hedeflerler” (Tewdrd-Jones & McNeill, 2000: 131).
- “Kent-bölgeler içinde buldukları ulusal ekonomilerin lokomotifleridirler. Kent-bölgeler, birbirine geçmiş yoğun iktisadî faaliyetlerin yoğunlaştığı alanlardır. Kent-bölgeler, birbiriyle bütünleşen ve sinerji üreten yığın ekonomilerine ve inovasyon potansiyellerine bağlı olarak, üst düzeyde üretkenlik arz ederler” (Scott & Storper, 2003: 581).

Kent-bölge kavramına dair yukarıda sözü edilen çeşitli tanım ve yaklaşımlar ışığında, küreselleşme sürecinde giderek daha fazla önem kazanan ekonomik kalkınma ve yönetsel reformlar ilişkisi üzerinde durmak yerinde olacaktır.

Kent-Bölge Kavramı: Yönetmel Reformlar ve Ekonomik Dinamikler İşığında Kent-Bölgenin Kalkınma Politikalarıyla İlişkisi

Kent-bölge kavramının ortaya çıkışında ve yükselişinde politik ve idari alanda yaşanan gelişmeler belirleyici olmuştur. Otuz yıl öncesine kadar dünya, güçlü merkezî devletlerin yoğunlukta olduğu bir yerdi. Merkezî yönetim sistemine sahip olan devletlerde, kamu politikalarının oluşturulma ve karara bağlanma süreçleri, bu ülkelerin başkentlerinde bulunan politikacılar ve teknokratları tarafından kontrol ediliyordu. Kalkınma anlayışında ise, kamu politikaları, rekabet edebilirliği artıran ulusal kamu yatırımları, teşvik politikaları ve yeniden dağıtım tedbirlerine dayanıyordu. Amaç, ülke içinde sosyal ve ekonomik uyumu merkezî müdahalelerle sağlamak olarak ifade ediliyordu. Oysa son otuz yıldır, devletin bu merkezî otoritesi ve hâkimiyeti, bölgeselleşme ve yerelleşme talepleri ile küreselleşme sürecinin dayattığı bölge temelli rekabet anlayışı tarafından tartışmaya açılmış durumdadır. Bu iki olgunun kombinasyonu merkezî yönetimlerden ulus-altı düzeylere önemli güç, yetki ve malî kaynağın transferine yol açmıştır. Bölgeler ve büyük kentler bu sürecin en önemli faydalanıcıları olmuşlardır. Bu güç ve yetki aktarımı, ülkeden ülkeye farklılık göstermiştir. Bununla birlikte, birçok ülkede, planlama, kent hizmetleri, eğitim, ulaşım altyapısı, yerel iş dünyasına destek, sağlık ve yabancı yatırımların koordinasyonu gibi alanlarda yetki ve kaynak devri gerçekleşmiştir (Rodriguez-Pose, 2008: 1030).

Devletin kalkınma politikaları bağlamında da rolünün ve işlevinin yeniden tanımlanması söz konusu olmuştur. Kentler ve bölgeler, kamu politikalarının oluşturulma ve uygulanması süreçlerinde giderek daha fazla görev ve sorumluluklar üstlenmeye başlamışlardır. Devletler, farklı yerel ve bölgesel koşullar ve ihtiyaçları karşılamak için yukarıdan aşağı biçimde politika üretiminin verimsizliğe neden olduğunu fark etmişler ve yereli yetki ve kaynak yönünden güçlendirmeyi tercih etmişlerdir. Bu durum, devletlerin kalkınma politikalarında sektörel önceliklerin yerine yerel/bölgesel koşulları ve ihtiyaçları ön plana alan bir yaklaşımı benimsemelerine yol açmıştır. Bu bağlamda, kent-bölge düzeyinde de, yerel kurum ve kuruluşları kapsayan yönetim yapılarının oluşturulması teşvik edilmiştir. Yerel/bölgesel otoriteler arasında ve yine kamu-özel sektör arasında ortaklıklara, kamu politikalarının daha verimli hayata geçirilmesi ve kent-bölgelerin rekabet edebilirlik-

lerinin artırılması amacıyla daha fazla önem verilmeye başlanmıştır. Bu gelişmeler ışığında merkezî yönetimler, politika yapım ve uygulama süreçlerinden tamamen kopmamışlardır. Sadece rolleri değişmiştir. Politika yapım ve uygulama süreçlerinde temel karar verici olmaktan çıkmışlar, sözü edilen yönetim süreçlerini mümkün ve yapılabılır kılmaya yönelik bir rol edinmeye başlamışlardır. “Katalizör” ya da “düzenleyici” devlet, yönetim süreçlerinin ve yapılarının yasal altyapısını sağlamakla ve idari/teknik anlamda aktör ve kurumların kapasitesini artırmakla ilgilenmeye başlamıştır (Rodriguez-Pose, 2008: 1031).

Küresel ölçekte de, finansal kaynakların uluslararası hareketlerinde yaşanan serbestleşme ve uluslararası ölçekte yatırımların önlerindeki engellerin kaldırılması ile birlikte, kent-bölgelerin görünürlüğü de artmıştır. Daha önceleri, merkezî ya da federal hükümetler yatırımları ülkenin belli bölgelerine, belirli kural ve prosedürlere dayalı olarak yönlendirirken, küresel ölçekte yatırımların önündeki bu “ulusal” bariyerlerin kaldırılması ile birlikte kent-bölgeler arasındaki rekabetin yoğunluğu ve çapı da büyümektedir. Bu rekabet olgusu da, yeni-bölgecilik anlayışının temel dayanağını oluşturmaktadır (Allmendinger & Tewdwr-Jones, 2000; Agnew, 2000; MacLeod, 2001; Rossi, 2004).

Kent-Bölgeler: İngiltere Örneği

Yeni yönetim biçimlerinin uygulama alanı olarak kent bölgeler; özellikle Avrupa kaynaklı kent bölge yazınında kent bölge kavramı ile bölgesel yönetim arasında büyük bir boşluk göze çarpmaktadır. (Balducci ve diğerleri, 2004). Küreselleşme sürecinde rekabet gücünü artırabilmek için bölge içindeki yerleşmeler arasında eşgüdüm ve paylaşım gereksinim vardır. Geçmiş dönemlerde de yerleşmeler arasında paylaşım ve yardımlaşmaya dayalı birliktelikler oluşmasına karşılık, henüz geçerli bir kent bölge modelinin oluşmadığı ifade edilmektedir. Ülkeden ülkeye değişen deneyimler ve kent bölgelerde yaşanan değişimler Avrupa’daki her kent bölgenin bir şekilde kendi çözümünü bulmak ve örgütlenme modelini belirlemek zorunda olduğunu göstermektedir (Salet ve diğerleri, 2003; Albrechts ve diğerleri, 2003).

Kent-bölge kavramı esas olarak yeni-bölgecilik akımının da bir mirasçısı niteliğindedir. Dolayısıyla, kent-bölge uygulamalarını daha iyi anlamak için yeni-bölgecilikten esinlenerek hayata geçirilen

bölgesel nitelikteki kurum ve kuruluşları ele almak doğru olacaktır. İngiltere’de de, çeşitli dönemlerde planlama işlevine yönelik gelişen bölgeselleşme uygulamaları, 1980’lerin ortalarından itibaren AB etkisi ile planlama işlevini aşarak bölgesel düzeyde politika belirleme ve hizmet sunmanın bir aracı haline gelmiştir. 1986’da Tek Avrupa Senedi ve 1988’de AB yapısal fonlarına yönelik düzenlemeler sonrasında AB’nin başlıca gündem maddelerinden biri olan bölgeselleşme politikaları, diğer AB üyesi ülkelerde olduğu gibi İngiltere’de de etkisini göstermiştir. 1990’larda yetki genişliği ilkesine dayalı olarak gelişen bölgeselleşme, 1997’den sonra İşçi Partisi’nin iktidarında, siyasal yerelleşme uygulamaları ve bölge kalkınma ajansları ile daha da öne çıkmıştır (Karasu, 2005: 198).

1991’de Standart İstatistik Bölgeleri (*Standard Statistical Regions – SSR*) ve 1994’de Bölge İdareleri (*Government Offices for Regions – GOR*) kurulmuştur. İşçi Partisi, 1998’de Bölge Kalkınma Ajansları (BKA) Yasası’nı çıkartmıştır. Ekonomik amaçlı bölgeselleşme kapsamında ele alınan bu yasa ile İngiltere’de sekiz BKA ve bu bölgelerin her birinde bölge kurulları kurulmuştur. BKA’ların sınırları SSR ve GOR’lar ile birebir örtüşmüştür (Karasu, 2005: 207). BKA’ların kurulmasını takip eden süreçte İşçi Partisi, 2003 yılında Seçilmiş Bölge Meclisleri yasasını çıkarmıştır. Bu yasa ile İngiltere, Londra ile birlikte dokuz ayrı bölgeye ayrılmıştır. Ancak North East’de 4 Kasım 2004’te gerçekleştirilen referandumda yerel yönetim birimi olarak Seçilmiş Bölge Meclisi’nin kurulması %78 olumsuz oyla halk tarafından reddedilmiştir. Bu referandumdan sonra Seçilmiş Bölge Meclisleri’nin kurulması süreci durmuştur (Karasu, 2005: 218).

Haziran 2010’a gelindiğinde ise, dönemin koalisyon hükümeti bütçenin yeniden yapılandırılması kapsamında, BKA’ları kaldırma kararı almıştır. Koalisyon hükümeti, BKA’ların yerine, yerel yönetimler ve firmaların bir arada hareket edeceği yeni kurumsal yapılanmalar olan Yerel Girişim Ortaklıkları’nın (*Local Enterprise Partnerships – LEPs*) kurulmasına karar vermiştir. Sonuç olarak İngiltere’de Kalkınma Ajansları 31 Mart 2012 tarihinde kaldırılmıştır. Koalisyon hükümeti, bölgesel stratejilerden vazgeçerek, bölgesel ölçekte kalkınma ve mekânsal organizasyona yönelik bulunan yetkileri yerel otoritelere devretmeyi tercih etmiştir. Güncel olarak, İngiltere’de dokuz adet bölge bulunmakla birlikte, bu bölgeler, istatistikî birimler olmanın ötesine

geçememektedirler (http://en.wikipedia.org/wiki/Regional_development_agency).

Bununla birlikte, David Cameron hükümetinden önce iktidarda olan İşçi Partisi, son olarak kent-bölge yaklaşımını benimsemiş ve *Greater Manchester City Region* ile *Leeds City Region*’ın iki kent-bölge olarak statü elde etmesini öngörmüştür.

Leeds City Region (Leeds Kent-Bölgesi) örneğinde, Leeds Kent-Bölgesi, Kuzey İngiltere’de bulunmaktadır. Leeds şehri, kent-bölgenin merkezini oluşturmaktadır. Kent-bölge faaliyetleri, Leeds Kent-Bölge Ortaklığı tarafından koordine edilmektedir. Nisan 2007 tarihinden bu yana stratejik anlamdaki yerel yönetim kararları Leeds Kent-Bölgesi Liderler Kurulu tarafından alınmaktadır. 2011 yılından beri ekonomik kalkınmadan sorumlu olan yetkili organ Leeds Yerel Girişim Ortaklığı’dır. Kent-bölgenin sekreteryası Leeds Kent Konseyi bünyesinde yer almaktadır (<http://www.the-lep.com/>).

Şema 1: Leeds Kent-Bölgesi Haritası



(Kaynak: http://en.wikipedia.org/wiki/Leeds_City_Region)

Leeds Kent-Bölgesi 5700 km²'lik bir alanı kapsamaktadır ve bu alan içinde yaklaşık üç milyon kişi yaşamaktadır. Leeds Kent-Bölgesi'nin ticaret hacmi 2012 yılı itibariyle 55 milyar sterlin civarındadır. Bölge birbirinden farklı birçok coğrafi ve kültürel merkezi içerisinde barındırmaktadır. 2004 yılında, Kuzey İngiltere'nin ekono-

misini kalkındırmak amacıyla dönemin üç bölge kalkınma ajansının önderliğinde sekiz kent-bölgeyi kapsayan ve yirmi yıllık bir vizyon belgesi niteliği taşıyan bir strateji dokümanı hazırlanmıştır. Leeds Kent-Bölgesi kurulacak olan sekiz kent-bölgeden biri olarak ön plâna çıkmıştır. Leeds Kent-Bölgesi bu şekilde kurulmuştur. Kuruluşuyla birlikte çevresindeki diğer 11 yerel otorite ile ortaklığa gitmiş ve zaman içinde merkezî hükümet tarafından finanse edilecek olan birçok ekonomik kalkınma projesini hayata geçirmiştir (http://en.wikipedia.org/wiki/Leeds_City_Region).

Bu kent-bölge, 11 yerel idari birim (*districts*) tarafından oluşmaktadır. Leeds şehri bunların içinde en gelişmiş olup, Leeds Yerel Girişim Ortaklığı (LYGO)'nın da merkezi konumundadır.

Leeds Kent-Bölgesi'nin bir liderler kurulu bulunmaktadır. Bu kurul, kent-bölgenin içinde bulunan 11 yerel idari birimin meclislerinin seçilmiş başkanlarından oluşmaktadır (http://en.wikipedia.org/wiki/Leeds_City_Region). Diğer yandan, Leeds Yerel Girişim Ortaklığı (LYGO) Kurulu bulunmaktadır. Bu kurulda ise hem yerel idari birimlerin meclislerinden temsilciler hem de özel sektör temsilcileri bir arada bulunmaktadır. Liderler kurulu, kent-bölgenin ana hedeflerini ve yönünü belirleyen kuruldur. Ulaşım, konut ve kentsel dönüşüm alanlarındaki faaliyetleri denetlemekte ve yönlendirmektedir. Leeds Yerel Girişim Ortaklığı Kurulu ise, iş dünyasının desteklenmesi, inovasyon ve büyüme konularında yönlendirici konumundadır. Yine uluslararası ticaretin geliştirilmesi ve yabancı yatırımların çekilmesi de bu kurulun görevleri arasındadır (<http://www.the-lep.com/about/lep/>).

2014 yılının Temmuz ayında Leeds Kent-Bölgesi, merkezî hükümetle bir anlaşma gerçekleştirmiş ve “Yerel Ekonomik Kalkınma” hedefleri doğrultusunda yaklaşık 1 milyar sterlinlik bir finansal kaynağı kent-bölge için harekete geçirmeyi başarmıştır. Bu kaynağın kullanımında LYGO'nun stratejik kalkınma planının esas alınması öngörülmüştür (<http://www.the-lep.com/about/local-growth-deal/>).

Yeni Büyükşehir Belediye Yasası (6360) ve Kalkınma Ajansları Işığında Türkiye’de Kent-Bölge Sistemi: Bir Varsayımın Ötesinde?

Kamu yönetimi, toplumdaki siyasi mücadelelerin ve ekonomik dinamiklerin tam merkezinde yer almaktadır. Diğer yandan, piyasanın ve daha geniş olarak düşünüldüğünde ekonominin, küreselleşen dünyanın

başat referans noktası haline geldiği bir dönemde, kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması sorunu Türkiye örneğinde de sadece idarî bir mesele değildir. Rekabete dayalı dünya ekonomisinde ekonomik liberalleşme beraberinde siyasî-idarî liberalleşmeyi de getirmektedir. Sürdürülebilir bir kalkınmanın ve verimli, hızlı hizmet sunumunun sağlanabilmesi, mekânsal ölçekte yönetişime dayalı yeni yönetim kademelerinin ve yapılarının oluşturulmasına ve buradan hareketle devlet-toplum-piyasa ilişkilerinin yeniden yapılandırılmasına bağlı hale gelmektedir. İşte Türkiye’de yönetimde ve ekonomik kalkınmada verimliliğin, etkinliğin ve rekabet edebilirliğin artırılması amacıyla son yıllarda gerçekleştirilen en önemli reformlardan ikisini Kalkınma Ajansları ve yeni büyükşehir belediyesi yasası (6360 sayılı Kanun) oluşturmaktadır. Yukarıda tanımlanan kent-bölge sistemi ile bu yeni mekânsal düzenlemeler ve hedefler arasında bir ilişki kurulabilir mi? yabancı ülkelerden verilen örnekler ile Türkiye’deki uygulamalar arasında benzerliklerden söz edilebilir mi? soruları eksenindeki tartışmalar, çalışmanın bundan sonraki kısmında ele alınmaktadır.

6360 Sayılı Kanunun Getirdikleri: “Bölgeleşen” Kentler?

6360 sayılı kanuna¹ göre, Büyükşehir Belediyesi, “sınırları *il mülki sınırı* olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idarî ve malî özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi” olarak tanımlanmıştır. Bu tanımla birlikte, büyükşehir belediyelerinin sınırları, il mülki sınırları olarak genişletilmiş ve bu kapsamda büyükşehir belediyelerine yeni görev ve yetkiler verilmiştir.

6360 sayılı kanun ile birlikte, Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa, Van ve Ordu illerinde sınırları il mülki sınırları olmak üzere aynı adla büyükşehir belediyesi kurulmuş ve bu illerin il belediyeleri büyükşehir belediyesine dönüştürülmüştür. Bu 14 il, nüfusu 750 binin üzerinde olması nedeniyle büyükşehir yapılmıştır. Diğer taraftan, daha önceki yıllardan bu yana büyükşehir olan Adana, Ankara, Antal-

1 On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (makalenin devamında “6360 sayılı kanun” olarak belirtilmiştir)

ya, Bursa, Diyarbakır, Eskişehir, Erzurum, Gaziantep, İzmir, Kayseri, Konya, Mersin, Sakarya ve Samsun büyükşehir belediyelerinin sınırları il mülki sınırlarına genişletilmiştir. İstanbul ve Kocaeli ise, 2004 yılından bu yana aynı nitelikte belediye sınırlarına sahiptirler.

Tablo 1. Mevcut Büyükşehirlerin Yüzölçümleri ve Nüfuslarındaki Değişim

Büyükşehir Belediyesi Adı	5216 Kapsamında		6390 Kapsamında		Fark	
	BŞB Alanı (km ²)	BŞB Nüfusu*	BŞB Alanı (km ²)**	BŞB Nüfusu*	Alan (km ²)	Nüfus
Adana	2,700	1,636,229	14,125	2,125,635	11,425	489,406
Ankara	8,420	4,630,735	25,437	4,965,542	17,017	334,807
Antalya	1,381	1,073,794	20,909	2,092,537	19,528	1,018,743
Bursa	2,100	1,983,880	10,882	2,688,171	8,782	704,291
Diyarbakır	1,100	892,713	15,272	1,592,167	14,172	699,454
Erzurum	1,350	384,399	25,355	778,195	24,005	393,796
Eskişehir	1,731	659,924	13,925	78,975	12,194	580,949
Gaziantep	1,580	1,438,373	6,887	1,799,558	5,307	361,185
Mersin	745	876,958	15,620	1,682,848	14,875	805,890
İstanbul	5,313	13,710,512	5,313	13,854,740	-	144,228
İzmir	5,500	3,401,994	12,007	4,005,459	6,507	603,465
Kayseri	2,150	1,004,276	17,170	1,274,968	15,020	270,692
Kocaeli	3,623	1,527,407	3,623	1,634,691	-	107,284
Konya	2,092	1,107,886	41,001	2,052,281	38,909	944,395
Sakarya	1,280	590,498	4,878	902,267	3,598	311,769
Samsun	800	547,778	9,352	1,251,722	8,552	703,944
Toplum	41,734	35,467,356	241,756	42,779,756	200,022	7,312,400

(*) Kaynak: 2012 TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) Sonuçları

(**) Kaynak: Harita Genel Komutanlığı

Kaynak: “40 Soruda Yeni Büyükşehir Belediye Yasası”, CHP, Yerel Yönetimler Başkanlığı, s.9

Yeni Büyükşehir Yasası'nın getirdiği düzenlemeye göre büyükşehirlerin gelirlerindeki artışların şöyle gerçekleşeceği öngörülmektedir:

Tablo 2. Türkiye’de Büyükşehir Belediyeleri

Mahalli İdareler	Mevcut Duruma Göre Hesaplama (A)	Tasarıya Göre Hesaplama (B)	Fark (B-A)	Artış Yüzdesi	
MEVCUT BÜYÜKŞEHİRLER					
1	Antalya	493.405.959	910.566.311	417.160.352	84.55
2	Erzurum	249.081.111	395.546.617	146.465.506	58.80
3	Samsun	397.035.283	526.139.922	129.104.639	32.52
4	Konya	720.160.290	931.714.630	211.554.340	29.38
5	Mersin	685.485.934	855.026.474	186.540.540	28.48
6	Eskişehir	287.996.221	368.446.590	80.450.369	27.93
7	Diyarbakır	485.288.529	612.652.746	127.264.217	26.22
8	Kayseri	442.337.814	556.913.182	114.575.368	25.90
9	Sakarya	275.281.405	343.106.523	67.825.118	24.64
10	Kocaeli	1.065.223.953	1.265.506.299	200.282.346	18.80
11	Adana	716.306.907	845.830.864	129.523.957	18.08
12	Bursa	1.001.499.950	1.177.190.330	175.690.380	17.54
13	İzmir	2.273.906.167	2.607.133.676	333.227.509	14.65
14	Gaziantep	569.190.600	648.927.762	79.737.162	14.01
15	İstanbul	8.012.177.236	8.729.086.502	716.909.266	8.95
16	Ankara	2.763.303.815	2.922.481.536	159.177.721	5.76
Toplam	20.417.781.174	23.696.269.964	3.278.488.790	16.06	
YENİ BÜYÜKŞEHİRLER					
1	Muğla	198.810.729	390.711.160	191.900.431	96.52
2	Tekirdağ	223.446.211	409.090.716	185.644.505	83.08
3	Balıkesir	297.625.671	505.171.055	208.091.384	69.92
4	Van	269.313.859	449.727.320	180.413.461	66.99
5	Hatay	409.485.080	647.848.354	238.363.274	58.21
6	Aydın	262.511.923	401.717.536	139.205.613	53.03
7	Denizli	269.533.956	399.312.293	129.778.337	48.15
8	Manisa	394.818.658	584.605.393	189.786.735	48.07
9	Şanlıurfa	465.984.939	665.725.121	199.740.182	42.86
10	Kahramanmaraş	314.014.632	443.416.786	129.402.154	41.21
11	Malatya	230.057.114	323.743.575	93.686.461	40.72
12	Trabzon	223.756.692	314.140.271	90.383.579	40.39
13	Mardin	248.691.960	315.935.527	67.243.567	27.04
Toplam	3.808.051.960	5.851.691.107	2.043.639.683	53.67	

Kaynak: “Sorularla ve Cevaplarla Yeni Büyükşehir Belediye Yasası”, AK Parti Genel Merkezi Yerel Yönetimler Başkanlığı, www.akparti.org.tr, s.12

“(…) Bu çerçevede yönetim, planlama ve koordinasyon açısından belediye sınırı mülki sınıra genişletildiğinde *en geniş ölçekte* hizmet üretebilecek güçlü bir yapı hedeflenmiştir. Büyükşehir alanında sunulan hizmetlerin tek merkezden yürütülmesiyle ortaya çıkan *ölçek ekonomileri* sayesinde *hizmetlerde etkinlik, koordinasyon ve kalite* yükselecek, daha az kaynakla daha çok ve daha kaliteli hizmet sunulması mümkün hale gelebilecektir.”(Sorularla ve Cevaplarla Yeni Büyükşehir Belediye Yasası AK Parti Genel Merkezi Yerel Yönetimler Başkanlığı, www.akparti.org.tr, s.12”)

İktidar partisinin 6360 sayılı kanun ile ilgili hazırladığı bir tanım dokümanından verilen bu alıntıdan da anlaşılacağı üzere, yeni Büyükşehir Belediyeleri yasınının getirdiği en temel yenilik olarak, Büyükşehir Belediyelerinin sınırlarının il mülkî sınırlarına genişletilmesi ortaya çıkmaktadır. Daha önceleri “kırsalın belediyesi” olarak bilinen il özel idarelerinin hizmet alanlarıyla ilgili olarak da büyükşehir belediyelerinin sorumlu kılınması ile birlikte, mekânsal açıdan bakıldığında, büyükşehirlerin fizikî ve demografik boyutları, batılı ülke örneklerindeki bölge ölçeklerine benzerlik gösterir hale gelmiştir. Konya, Kayseri ve Antalya sayısal veriler göz önünde bulundurulduğunda bu genişlemenin yaşandığı en çarpıcı örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır (bkz. Tablo 1). Birçok büyükşehirin sınırları, önceki yasada belirtilen sınırların çok ötesinde bir alana genişlemiştir. Böylesine büyük çapta yaşanan bir ölçek değişimi, mekânsal düzenleme ve mekânın yönetimi bağlamında yeni bir yaklaşımı ve analizi gerektirmektedir. Kent Alanı ile Çevre Alanının birleştirilerek, Çevre Alanının da *seçilmiş* büyükşehir belediye yönetimlerinin yetki ve sorumluluk alanına dâhil edilmesi ve bu doğrultuda il özel idarelerinin başkanı konumunda olan valilerin, ilin özel yönetimindeki yetki ve sorumluluk alanının büyükşehir belediye başkanlarına devri demokratikleşme yönünde olumlu bir adım olarak görülebilir. Yukarıdaki alıntıda belirtilen “ölçek ekonomileri” vurgusu da reformun referans noktalarından birinin ekonomik kalkınma olduğunu ortaya koymaktadır. Yeni büyükşehir mekânında, Kent

Alanının işlevsel bağlantılar içinde bulunduğu Çevre Alanı ile bütünleşmesi kentin daha geniş bir fizikî alanda bütüncül bir ekonomik bir birim olarak ele alınmaya çalışıldığını göstermektedir. 6360 sayılı kanun kapsamında büyükşehir statüsü kazanan iller ve sınırları il mülki sınırlarına genişletilen mevcut büyükşehirlerin ülke ekonomisinde son 12 yıllık süreçte elde ettikleri konum ve ulusal ekonomiye buldukları katkı da hesaba katıldığında, yeni düzenlemenin bu fiilî ekonomik duruma da bir cevap niteliği taşıdığını söylemek yersiz olmayacaktır. Özellikle altyapı, eğitim ve sağlık alanında son yıllarda giderek artan kamu yatırımlarının verili bütçe koşullarında artarak devam edileceği varsayılsa, yeni yasanın getirmeye çalıştığı optimal mekânsal ölçek ile sözü edilen kamu yatırımlarının yerel ölçekteki koordinasyonu ile sağlanacak verimlilik artışı arasında olumlu bir ilişki kurulabilmesinin amaçlandığının ileri sürülmesi mümkündür. Bu noktada, yasanın kurulmasını öngördüğü Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıkları’nın üzerinde de durulması yerinde olacaktır.

6360 Sayılı Kanun Madde 34: (...) Büyükşehir belediyele-
rinin bulunduğu illerde valiye bağlı olarak *Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı* kurulmuştur. Bu Başkanlıklar, kamu kurum ve kuruluşlarının yatırım ve hizmetlerinin etkin olarak yapılması, izlenmesi ve koordinasyonu, acil çağrı, afet ve acil yardım hizmetlerinin koordinasyonu ve yürütülmesi, ilin tanıtımı, gerektiğinde merkezi idarenin taşrada yapacağı yatırımların yapılması ve koordine edilmesi, temsil, tören, ödüllendirme ve protokol hizmetlerinin yürütülmesi, ildeki kamu kurum ve kuruluşlarına rehberlik edilmesi ve bunların denetlenmesini gerçekleştirmekle görevli ve yetkilidir. (...) Yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığının sevk ve idaresi, vali veya vali tarafından görevlendirilecek bir vali yardımcısı tarafından yerine getirilir. Merkezi idare tarafından yapılan her türlü yardım ve desteğin koordinasyonu, denetimi ve izlenmesi ve acil durumlarda bizzat yerine getirilmesi yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığı tarafından sağlanır. (...) İldeki kamu kurum ve kuruluşlarınca yürütülmesi gereken yatırım ve hizmetlerin aksadığının ve bu durumun halkın sağlığı, huzur ve esenliği ile kamu düzeni ve güvenliğini olumsuz etkilediğinin vali veya ilgili bakanlığınca tespit edilmesi durumunda, vali uygun süre vererek hizmet ve yatırımın gerçekleştirilmesini ister. Hizmet ve yatırı-

rının verilen sürede gerçekleşmemesi hâlinde, vali söz konusu yatırım ve hizmetin ildeki diğer kamu kurum ve kuruluşlarının yerine getirilmesini isteyebileceği gibi yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığı aracılığıyla da yerine getirebilir.

Yasa ile kurulan bu yeni birimlerin, özellikle yatırımlar bağlamında, merkez-yerel koordinasyonunun sağlanmasına katkıda bulunacağı öngörülmekle birlikte bu birimlerin başkanları olarak valilerin tercih edilmiş olması yerelleşme ile çelişir gözükmektedir. Neticede, yerel yönetimlerin, yerelin ihtiyaçlarını belirlemek ve bu yönde politikalar ve yatırımlar gerçekleştirmek için yeterli finansal ve teknik kapasiteye halen sahip olmadıkları sonucuna varılabilmektedir. Cengiz Aktar'ın konu ile ilgili görüşleri, bu durumu özetler niteliktedir:

“(…) Kimi yorumcu büyükşehirin yerelde seçilmiş başkanı ve meclisinin vali karşısında artık daha güçlü olacağını varsayıyor. Varsayımların gerçekleşebilmesi için yasanın idarî vesayet ilkesini değiştirmesi ve büyükşehirin malî kaynaklarını olabildiğince yerelleştirmesi gerekiyordu. Oysa yasada belirtilen “Yatırım İzleme ve Koordinasyon Merkezi”nin malî kaynağı merkezden geliyor. Son söz de bugün olduğu gibi merkezin temsilcisi vali ve kaymakama ait. Bu teamül değişmedikçe yerelleşme ve etkin hizmet adına atılan adım var olan küçük yerel birimleri iptal etmekle kalıyor. Dolayısıyla merkezileşme bu defa büyükşehir üzerinden gerçekleşiyor. (...) Türkiye’de yerel denince akla sade belediye gelir. Merkez ile yerel arasındaki devasa boşlukta bölgesel ara merci olmadığı için belediyelere çok işlev yüklenildi. Zamanla belediyeler çeperden merkeze erişemeyenlerin siyasî dayanağı hâline geldi. Oysa belediye hizmet odaklıdır. Bölge ise coğrafi, tarihî, dilsel, ekonomik, kimi zaman dinsel bütünlük arz eden bir yönetim birimidir. Ülkeden ülkeye değişen yetki ve işlevleri vardır. Yasa, şehirleşmeye ve merkeziyetçiliğe teslim olmanın yanında belediye ile bölgenin işlevlerini birbirine karıştırıyor. Mevcut durumu daha beter hâle getiriyor. Sonuçta Türkiye boyutlarında her ülkede var olan, merkez ile belediye arasındaki ara yönetim birimi “bölge”yi kuramayan hükümet büyükşehirleri yani merkezin yereldeki klonlarını kuruyor.” (Aktar C., (2012, Kasım 27) Çözüm Büyükşehir Değil Ademi Merkeziyet, *Taraf*)

Cengiz Aktar'ın merkez ile yerel arasında bölgelerin kurulması gerekliliğine yaptığı vurgu önem arz etmektedir. 6360 sayılı kanun

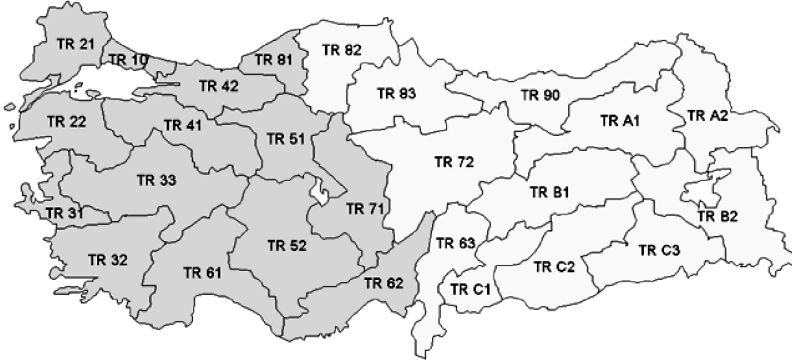
ile büyükşehirlerin, bölgesel bir ölçeğe kavuştuğunu ve işlevlerinin de bölgesel idarelerin işlevleriyle benzerlik taşıdığını ileri sürmesi, “kent-bölge” varsayımını destekler niteliktedir. Buradan hareketle, Kalkınma Ajansları ve 6360 sayılı kanun ile ortaya çıkan yeni durum ile ilgili değerlendirmelere yer verilmesi yerinde olacaktır. Nitekim Kalkınma Ajansları, kuruldukları Düzey 2 bölgelerinde her ne kadar siyasî ya da idarî bölgeler kategorisine girmeseler de, yerel/bölgesel ekonomik kalkınmayı hedefleyen *fonksiyonel* bir kademeyi oluşturmuşlardır. Bu noktada, çalışmanın ilk bölümünde ifade edildiği üzere, kent-bölge mekânının yeniden tanımlanması sürecinde, Kalkınma Ajansları’nın bu mekândaki kurumsal, yönetsel ve işlevsel özellikleri ile birlikte hayata geçirdikleri uygulamaların ele alınması faydalı olacaktır.

Kalkınma Ajansları: “Bölgeleşen Kentlerin” Ekonomik Ortakları

Türkiye, Avrupa Birliği ile müzakerelerde 22. fasıla tekabül eden “Bölgesel Politikalar ve Yapısal Araçların Koordinasyonu” kapsamında, tam üyeliğin gerçekleşmesi durumunda AB’nin bölgesel kalkınma fonlarından yararlanabilmek amacıyla 26 Düzey 2 istatistikî bölgesinde, 26 Kalkınma Ajansı kurmuştur. Kalkınma Ajansları’nın kurulmasındaki en önemli amaç, bu fonların AB kurallarına uygun olacak şekilde kullanılmasının sağlanması olmuştur. Bölgesel/yerel ölçekte idarî ve teknik kapasite açığının kapatılması ve merkez ile yerel arasında koordinasyonun sağlanabilmesi amacı güdülmüştür. 2006’da başlayan bu süreç, yargı sürecini atlatarak, 2008-2009 yıllarında tamamlanmış olup, 26 Kalkınma Ajansı faaliyetlerine başlamış bulunmaktadır. Kalkınma Ajansları, idarî teşkilatlanmada yeni bir yönetim ölçeği oluşturmamakta, siyasî ve idarî bir nitelik taşımamaktadır. Kalkınma Ajansları, merkezî hükümetin kararıyla kurulan bir ya da birden çok ili içine alan, bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının azaltılmasını ve bölgesel ekonomik kalkınmayı hedefleyen kurumlar olarak göze çarpmaktadırlar².

2 Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun (5449), Madde 1 ve Madde 3, 25.1.2006

Şema 3: Türkiye - Düzey 2 İstatistikî Bölge Sınıflandırması



Kaynak: [http://www.ikg.gov.tr/tr-tr/ipa/ipa20072013\(ipai\)/ikgop.aspx](http://www.ikg.gov.tr/tr-tr/ipa/ipa20072013(ipai)/ikgop.aspx)

Şema 4: Türkiye – Büyükşehir İller



Kaynak: <http://emlakansiklopedisi.com/wiki/buyuksehir-belediyesi>

Kalkınma Ajansları, Kalkınma Bakanlığı'na bağlı olarak çalışmakta, yönetim kurullarının başkanlıklarını da, ajansları oluşturan illerin valileri üstlenmektedirler. İstanbul, Ankara ve İzmir'de kurulmuş olan üç ajans haricinde, diğer yirmi üç ajans, birden çok ili biraraya getiren örgütlenmeler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Kalkınma Ajansları'nın yönetim kurullarında, ajansların içine aldığı illerin belediye başkanları da bulunmaktadır. Bunların birçoğu büyükşehir

belediyesidir. Dolayısıyla, büyükşehir belediyeleri, bölgesel ekonomik kalkınma amacını güden bu kurumların en önemli paydaşlarından biri olarak ortaya çıkmaktadırlar. Yönetim Kurulları’nda bulunan belediyeler ve büyükşehir belediyeleri Kalkınma Ajansları’nın bütçelerine kaynak da aktarmaktadırlar. Yine Kalkınma Ajansları’nın yerel/bölgesel istişare kurulu niteliğinde olan Kalkınma Kurulları’nda il ve ilçe belediyelerinden temsilciler de yer alabilmektedir. Bununla birlikte, tek ilden oluşan üç Kalkınma Ajansı’nın Yönetim Kurulları’nda Kalkınma Kurulları’nda gerçekleştirilen seçim sonucu belirlenen sivil toplum ve özel sektör temsilcileri bulunmaktadır. Bu uygulama diğer 23 Kalkınma Ajansı’nda bulunmamakta, Yönetim Kurulları, valiler, il genel meclisi başkanları, belediye başkanları, sanayi ve ticaret odaları başkanları tarafından oluşturulmaktadır.

Kalkınma Ajansları’nın kuruluş sürecinde, yasayı hazırlayan, dönemin Devlet Plânlama Teşkilâtı uzmanlarının yeni-bölgecilik paradigmasından etkilenmiş oldukları gözlemlenebilmektedir³. Yasayı hazırlama sürecinde görev almış birçok bürokrat için Kalkınma Ajansları’nın, kalkınmanın yerel-bölgesel potansiyellerin harekete geçirilmesi ile küreselleşen dünyada rekabet gücünün yükseltilmesi bağlamında, Türkiye’ye avantajlar sağlanması hedeflenmiştir. Yasanın hazırlanış sürecinde Kalkınma Ajansları’nın kurulması ile, bölgesel kalkınmanın sadece bölgesel eşitsizlikleri gidermek amacını gütmemesi gerektiği dile getirilmiş, bölgelerarası rekabetin kalkınmanın itici gücü olabileceğine de vurgu yapılmıştır (Özışık, 2012). Bununla birlikte, Türkiye’de bölgesel kimliklerin ya da bölgesel bilincin de hala ortaya çık-a-madığı yargısına varmak mümkün olabilmektedir. Gerçekten de, taşradaki insanlar, kendilerini tanımlarken, yaşadıkları bölgelerden ziyade bağlı buldukları vilayetleri referans göstermektedirler. Güneydoğu’daki durum bir istisna oluşturmakla birlikte, belki de Türkiye’de siyasî ve idarî bir bölgeselleşmenin gerçekleşmesi önündeki en büyük engellerden birini bu bölgesel kimlik noksanlığı oluşturmaktadır. Düzey 2 Bölgelerine verilen adların, bölgesel niteliklerle hiçbir bağlantısı olmayan harf ve rakamlardan oluşturulmuş olması bunun çarpıcı bir yansımasıdır. Nitekim siyasî iktidarın bölgesel kalkınma siyaseti kapsamında hayata geçirdiği Kalkınma Ajansları uy-

3 (bkz: 5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu Ve Görevleri Hakkında Kanun Genel Gereğesi)

gulaması da, her ne kadar birden çok ilin temsilcilerini biraraya getirmeye çalışsa da, iller arasında bölgesel ortaklığa dayalı bir birlikliğin gerçekleştirilmesi sadece ekonomik kalkınma ile sınırlı kalmaktadır. Aşağıdan yukarı şekillenen birçok yerel/bölgesel kalkınma inisiyatifi (İzmir’de EGEV – Ege Ekonomiyi Geliştirme Vakfı, Mersin’de MEKİK – Mersin Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Konseyi gibi.) de valilerin başkanları oldukları ve Kalkınma Bakanlığı’nın vesayeti altında çalışan bu yapılarda merkeze eklenmektedirler.

Diğer yandan, bölgesel ekonomik kalkınma politikasında 1960’lı yıllardan itibaren Devlet Planlama Teşkilatı elinde konsantre olmuş iktidarın Kalkınma Ajansları vasıtasıyla yerel ve bölgesel aktörlerle paylaşılması önemli bir gelişmedir. Her ne kadar çekingen bir adım olsa da, bölgesel gelişme planlarının artık yerel ve bölgesel aktörler eliyle oluşturulmaya başlanması ve bu planlar aracılığıyla yerelin kendi geleceği hakkında söz sahibi olmaya başlaması kaydadeğer ilerlemelerdir. Bu noktada valilerin rolü de bir bakıma yeniden tanımlanmaktadır. Kalkınma Ajansları’nın yönetim kurulu başkanı olarak valiler, merkezin taşradaki uzantıları olmaktan ziyade, yerel/bölgesel taleplerin merkeze aktarılmasını sağlayan yereli savunan yeni işlevler üstlenmeye başlamışlardır. Tam da bu noktada, belediye ve büyükşehir belediye başkanlarının, seçilmiş siyasî organların temsilcileri olarak kalkınma politikalarına direkt olarak katılıyor olmaları da seçilmiş/atanmış dengesini sağlar niteliktedir. Yine Kalkınma Kurulları’ndaki özel sektör ve sivil toplum varlığı da yatay yönetişim mekanizmalarının kent-bölge ölçeğinde hayata geçirilmesi bağlamında dikkate alınmalıdır.

Ölçek açısından bakıldığında ise, Düzey 2 bölgeleri ile, büyükşehir belediyelerinin sınırları arasında, 6360 sayılı kanun ile bir yakınsamanın sağlanması da söz konusudur. İllerin mülkî sınırlarına genişleyen büyükşehir belediyeleri ile Düzey 2 ölçeğini kapsayan Kalkınma Ajanslarının, hem planlama hem de kalkınma politikaları bağlamında bütüncül ve işlevsel bir ortaklığa geçmelerinin düşünüldüğü öngörülebilmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere 6360 sayılı kanun ile finansal kaynakları artırılan büyükşehir belediyeleri, aynı zamanda Kalkınma Ajansları’nın malî destek programları çerçevesinde proje tekliflerinde bulunabilecek ve buradan hareketle kent-bölge ölçeğinde, merkezden aktarılan kaynaklar da hesaba katıldığında, yatırımların artırılması ve iyileştirilmesi mümkün olabilecektir.

Türkiye’deki durum dikkate alındığında, kent-bölge siyasetine geçişin çeşitli izdüşümlerinin görülmesi de mümkündür. Örneğin, bütün ülkeye yayılmakta olan Organize Sanayi Bölgeleri, yukarıda sözü edilen ölçek ekonomilerinin oluşmasına ciddi katkılar sunmaktadır. Sektörel öncelikler kadar yerel/bölgesel potansiyel ve ihtiyaçları referans kabul eden yeni teşvik düzenlemeleri de bu kapsamda değerlendirilebilir. Kurulması planlanan şehir hastaneleri, yine birçok ilde kurulan üniversiteler, havalimanları, AR-GE yatırımları, merkezin ekonomik kalkınma hedefleri doğrultusunda yerel/bölgesel mekâna ilişkin politikalarında önemli değişikliklere işaret etmektedir. Bütün bu gelişmeler ışığında, yerel bilincin ve örgütlülüğün oluşmakta olduğunu gösteren örnekler de mevcuttur. Kentlerde, kentsel yönetim yapıları oluşmakta, bu yapılar içinde biraraya gelen yerel nitelikli (kamu – özel sektör – sivil toplum) aktörler, uluslararası kültürel ve spor organizasyonlarının üstlenilmesi, kongre ve konferansların gerçekleştirilmesi, AR-GE faaliyetlerinin düzenlenmesi, inovasyon projelerinin ve teknoloji yatırımlarının hayata geçirilmesi gibi konularda kendi bölgelerinin gelişmesi amacıyla ortaklaşa hareket örnekleri sunmaktadırlar.

Bir Kent-Bölge Olarak İzmir Deneyimi

İzmir’in bir örnek olarak sunulmasının birkaç önemli nedeni bulunmaktadır. İzmir, Kalkınma Ajansları’nın kuruluş sürecinde önemli bir rol oynamış bir kenttir. Ayrıca, kuruluş sürecinden önce, 1990’lı yıllarda ajansların, politik ajandaya eklenmesinde de İzmir’in rolü yadsınmaz. 1990’lı yıllardan itibaren İzmir Ticaret Odası (İZTO) ve Ege Ekonomiyi Geliştirme Vakfı (EGEV) Kalkınma Ajansları’nın kurulması için merkezi yönetime, DPT’deki planlama bürokrasisine baskılar yapmış, bunlarla istişare ve müzakere süreçlerinde bulunmuştur. Özellikle, EGEV’in aşağıdan yukarı bir modeli benimseyerek, sadece İzmir’i değil bütün Ege’yi kapsayacak şekilde geliştirdiği yerel kalkınma girişimleri, İzmir’de güçlü bir sivil toplum, özel sektör ve kamu ortaklığının varlığına işaret etmektedir. EGEV’in ortaya koyduğu yerel kalkınma girişimlerini yönlendiren platformlarda İzmir ve komşu Ege illerinin önde gelen kamu, özel sektör ve sivil toplum aktörlerinin bir arada bulunduğunu söylemek gerekmektedir. Bu sosyal altyapı ve girişimci rolü sayesinde İzmir, ilk kalkınma ajansı uygulamasının bu kentte hayata geçirilmesini de başarmıştır. Bu durum, İzmir’in “ortak aktör” kavramının içini dolduran sosyal sermayeye sahip bir kent olduğunu

göstermektedir. Bu ortak aktör kimliğinin bir diğer bileşeni de 1990'lı yıllardan itibaren ayda bir kez gerçekleştirilen “Başkanlar Kurulu” (Başkanlar Kurulu bazı üyeleri: İzmir Ticaret Odası Meclisi Başkanı, Ege Bölgesi Sanayi Odası Başkanı, İzmir Borsası Yönetim Kurulu Başkanı, İzmir İhracatçılar Birliği Başkanı, İzmir Ziraat Odası Başkanı, İzmir Sanatkârlar Birliği Odası Başkanı, EGEV Başkanı, Batı Anadolu Sanayici ve İşadamları Derneği Başkanı) toplantıları olmuştur. İzmir valisinin ve belediye başkanının da düzenli olarak katıldıkları bu toplantılarda şehrin “yönetici seçkinleri” bir araya gelmekte ve kentsel yönetişimin kurumsallaşmasına katkıda bulunmaktadırlar. Ayrıca, EGEV'in yerel kalkınma anlayışının ana unsurlarını, İzmir'e ve Ege'ye yerli-yabancı yatırım çekme faaliyetleriyle stratejik kalkınma stratejisinin belirlendiği bir plan oluşturmuştur. Çeşitli sektör ve arama toplantıları sonucu EGEV, İzmir'in Güçlü ve Zayıf Yanlar, Fırsat ve Tehditler (GZFT) analizlerini gerçekleştirmiş ve bunlar doğrultusunda kalkınma hedeflerini belirlemiştir. İzmir'in küresel rekabette üstün bir konum kazanması da bu hedeflerden biridir. Buradan hareketle, İzmir'deki kentsel yönetim yapısına bakıldığında, dâhilî ve haricî bütünleşmenin sağlandığı görülmektedir. Diğer yandan, İzmir, daha İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA) kurulmadan büyümeyi artırıcı yönetim modelindeki tanımlayıcı özellikleri taşıyan bir kent olarak kendini göstermiştir. İzmir'de 2006 yılında kurulan ve 2008'de tam kapasite ile faaliyete başlayan İZKA, bu sosyal ve ekonomik altyapının üzerine oturmuştur ve hali hazırdaki kentsel yönetişimin devletin de desteğiyle kurumsallaşmasını sağlamıştır. Devletin sağladığı finansal kaynak ve meşruiyet ile İzmir'deki kentsel yönetim yeni bir boyut kazanmıştır. İZKA Yönetim Kurulu'nun başkanı validir. Diğer üyeler ise İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı, İl Genel Meclisi Başkanı, İzmir Ticaret Odası Yönetimi Kurulu Başkanı, Ege Bölgesi Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı, İzmir Ziraat Odası Yönetim Kurulu Başkanı, İzmir Esnaf ve Sanatkârlar Odası Birliği Yönetim Kurulu Başkanı, Batı Anadolu Sanayici ve İşadamları Dernekleri Federasyonu Yönetim Kurulu Başkanı'dır. Sıralanan son üç üye kalkınma kurulundaki seçim sonucu belirlenmiştir. İZKA'nın yüz üyeli kalkınma kurulu üyeleri arasında ise İl Genel Meclisi temsilcileri, bakanlıkların il genel müdürlüklerinden temsilciler, üniversitelerden öğretim üyeleri, Organize Sanayi Bölgeleri temsilcileri, özel sektör kuruluşlarının temsilcileri ve bazı sivil toplum ve sendika temsilcileri bulunmaktadır. Katılım boyutunda, karar

mercii olan yönetim kurulu üyelerini şehrin yönetici seçkinleri oluşturmaktadır. Yönetim kurulunda herhangi bir sivil toplum temsilcisi veya sendikacı bulunmamaktadır. Bu eksiklik sınırlı da olsa kalkınma kurulunun çoğulcu yapısı ile giderilmeye çalışmış gibi görünmektedir. Bununla birlikte, yönetim kurulunda, devletin ve yerel yönetimlerin özel sektör ile yakın dirsek teması bulunmaktadır. Her ne kadar valinin yönetim kurullarına başkanlık etmesi ajansların kuruluş sürecinde özel sektör nezdinde ciddi hoşnutsuzluklara yol açmış olsa da, valinin korkulduğu gibi devletçi bir anlayışla değil, işleri özel sektör ve diğer sivil toplum örgütlerinin işini kolaylaştıran bir yaklaşımla adeta bir orkestra şefi gibi hareket ettiği gözlemlenmektedir. Bu noktada, valinin “devleti yerelde temsil etme” işlevi giderek “yereli birleştiren ve yerelin çıkarlarını merkezi hükümet ve kurumlar karşısında savunma” işlevine kaymaktadır. Valinin bir diğer yeni niteliği ise “girişimci vali” tanımına uygun olarak yerel ekonominin geliştirilmesini sağlamak olarak tanımlanabilir. Aynı şekilde, büyükşehir belediye başkanı da benzer girişimci nitelikleri göstermekte ve geleneksel yerel yönetim anlayışının dışına çıkarak daha işletmeci ve ekonomik kalkınmaya yönelik politikalar izlemektedir. İZKA’nın ekonomik kalkınmaya ilişkin ortaya koyduğu hedef ve araçlar da incelemeye değer niteliktedir. Yerel paydaşların etkin katılımını sağlayarak hazırlanan İzmir 2010-2013 bölge planının vizyonu “Koruyarak Gelişen, Üreterek Büyüyen Yenilikçi İzmir” olarak belirlenmiştir. Gelişme eksenleri ise, işletmelerde rekabet edebilirlik, istihdam ve sosyal bütünleşme, sürdürülebilir çevre ve güçlendirilmiş altyapı ve üstyapı olarak tasarlanmıştır. 2014-2023 Bölge Planı’nın vizyonu olarak da “Bilgi, Tasarım ve Yenilik Üreten, Akdeniz’in Çekim Merkezi İzmir” belirlenmiştir. Gelişme eksenleri ise, güçlü ekonomi, yüksek yaşam kalitesi ve güçlü toplum olarak ortaya konmuştur. Bu vizyon ve gelişme yaklaşımlarının, küresel ekonominin anahtar kelimesi olan rekabet kavramıyla olan bağlantısı hemen göze çarpmaktadır. Bunun yanında, sosyal kalkınma, çevre ve altyapı yatırımları da ihmal edilmemiştir. Ayrıca, bölge planı yönetim ve katılım boyutuyla önemlidir. Bilindiği üzere, 1960’lardan itibaren bu planlar DPT’nin tekelinde tepeden inme ve kısıtlı katılım mekanizmaları ile hazırlanmaktaydı. Planlar, temel stratejik kalkınma dokümanları olarak tanımlanırsa, İZKA’nın uyguladığı aşağıdan yukarı ve yerel katılıma dayanan planlama anlayışı, Türkiye için yeni bir olgudur ve kentsel yönetişimin içini dolduran bir uygulamadır. Bir diğer yeni-

lik ise, bölge planlarının, mali destek programları kapsamında gerçekleştirilen projelerle ve yatırım destek ofisi aracılığıyla planda öncelik verilen sektörlere çekilen yatırımlarla “yaşayan” bir belge haline gelmesi olarak görülebilir. Uygulamalar arasında ise İzmir’in uluslararası görünürlüğünü ve saygınlığını artırmayı hedefleyen EXPO 2015 adaylığı ve yatırım çekmeyi, küresel rekabette üstünlük sağlamayı amaçlayan “İzmir Tanıtım Stratejisi” ve “Invest in İzmir” gibi uygulamalar sıralanabilir. İZKA’nın bu hedef ve işlevleri ile paralellik gösteren bir diğer yönetim mekanizması da İzmir Büyükşehir Belediyesi Başkanı’nın öncülüğünde kurulan İzmir Ekonomik Kalkınma ve Koordinasyon Kurulu’dur (EKKK - EKKK’nın bazı üyeleri: MÜSİAD İzmir Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı, Dokuz Eylül Üniversitesi Rektör Yardımcısı, İZSİAD Yönetim Kurulu Başkanı, İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı, İzmir Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri, DİMES Genel Müdürü, TMMOB İzmir İl Koordinasyon Kurulu Başkanı, Deniz Ticaret Odası İzmir Yönetim Kurulu Başkanı, İzmir Ticaret Odası Yönetim Kurulu Başkanı). Önde gelen sektörlerin temsilcilerini, özel sektör kuruluşlarını ve ticaret ve sanayi odalarını bir araya getiren bu kurulun üyeleri arasında İZKA’nın genel sekreteri de bulunmaktadır. EGEV’in başkanı İZKA’da yer aldığı gibi bu kurulda da bulunmaktadır. Gerek İZKA, gerek Başkanlar Kurulu, gerekse de EKKK olsun, İzmir’deki kentsel yönetim mekanizmalarının, Türkiye için ideal-tip oluşturabilecek düzeyde gelişmiş olduğu söylenebilir. İzmir, bu mekanizmaları harekete geçirerek, hem yerelde bütünlüğü sağlamaya çalışmakta hem de kentin çıkarlarını ulusal ve uluslararası ölçekte savunmaya çabalamaktadır. Kuşkusuz, zamanın ruhu da İzmir’de kendini hissettirmektedir. Bu yönetim mekanizmalarında, iktidar, büyük ölçüde, kentin kamu ve özel sektör temsilcilerinin oluşturduğu yönetici seçkinler arasında paylaştırılmış durumdadır. Yönetici seçkinler için öncelikler, ekonomik kalkınma ve küresel rekabette üstün konum elde etmek olarak belirlenmiştir. İZKA ile ortak aktör statüsü resmiyet kazanan İzmir, bir yandan kendi içinde yönetim yapıları oluşturmak, diğer yandan bölge planı, büyük proje ve tanıtım faaliyetleriyle merkezi yönetim ve küresel piyasalarla yeni ilişkiler geliştirmek arayışındadır (Özışık, 2013: 10).

Sonuç Yerine

Gerek Kalkınma Ajansları gerekse de 6360 sayılı kanun, Türkiye’de

mekânın sadece idarî açıdan değil, ekonomik ve siyasî açıdan da yeniden tanımlanması bağlamında önemli değişiklikleri beraberinde getirmektedir. 6360 sayılı kanunun bu çalışmada Kalkınma Ajansları ile birlikte ele alınmasının en temel nedeni, her iki uygulamanın, mekânın yönetiminde, demokratikleşme ve çok düzlemli yönetime geçiş, ekonomik kalkınmada ve hizmet sunumunda verimlilik artışı gibi hedeflerin gerçekleştirilmesi bağlamında birbirlerini tamamlar nitelikte olmalarıdır. Mekân yeniden tanımlanırken, bu yeni mekânın yönetim yapısı da farklı kurumsal örgütlenmeleri beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, bu *yeni* mekânın gerek özdeş diğer yerel mekânlarla gerek merkezle ve de dış dünya ile olan ilişkilerinin incelenmesi önem kazanmaktadır.

Yasa koyucu, 6360 sayılı kanun ve Kalkınma Ajansları arasında direkt bir bağlantı öngörmemiş olsa da, her iki reform bir arada düşünüldüğünde Türkiye’de geleneksel anlamda temel yerel yönetim birimi olarak kabul edilen illerin ötesinde, kalkınma ve hizmet sunumunun sağlanması amacıyla daha geniş ve optimal bir mekânın tasarlanmakta olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Kalkınma Ajansları, uygulamakta oldukları mali destek programları yerel nitelikli projeleri finanse etmek ve yatırım ortamını iyileştirmek gibi amaçları güderken, büyükşehir belediyeleri yereldeki daha kapsamlı ve büyük ölçekteki yatırımların gerçekleştirilmesinde yetkilidirler. Ancak, büyükşehir belediye başkanlarının ve merkezden yönetilen yatırımların yereldeki koordinasyonundan sorumlu olan valilerin bu ajansların yönetim kurullarında bulunmaları, bu kurumların hem mekânsal açıdan hem de yönetim açısından iç içe geçmeleri sonucunu doğurmaktadır.

Bu noktada, belki de en can alıcı konu, hayata geçirilen bu yeni mekânsal düzenlemeler ve yönetim yapılarının zaman içinde merkeze daha az bağımlı olan, kendi politikalarını ve yatırım kararlarını belirleyip uygulayabilecek ve de gerektiğinde merkez ile müzakere edebilecek, küresel ekonomiye entegre olabilecek “bölge”leri ortaya çıkartıp çıkartamayacağı sorunsalıdır. İhracata dayalı bir kalkınma modelinde, hem yerel hem ulusal hem de küresel ölçekte rekabet etme sorunu ile karşı karşıya bulunan *yerellikler*, yerel ve/ya bölgesel potansiyellerini harekete geçirebilmeyi sadece ekonomik ortaklık şemsiyesi altında gerçekleştirebilirler mi? Globalleşen dünya ekonomisinde, ekonominin lokomotif güçleri olarak “global kent-bölge” statüsüne

erişebilmeleri için elbette ulusal hükümet ile koordinasyona ihtiyaçları bulunmaktadır ancak yerel/bölgesel sinerjinin tam anlamıyla etkin kılınabilmesi için siyasî ve idarî özerkliğin sağlanması ve merkezîyetçi yapının desantralize edilmesi gerekli görünmektedir. Bu aşamadan önce, hali hazırda varolan yerel/bölgesel nitelikli aktör ve kurumların, altyapı, ulaşım, turizm gibi alanları ilgilendiren konularda belirlenen yerel ihtiyaçlar doğrultusunda yerel nitelikli yatırımlarını kendi kendilerine programlayıp gerçekleştirebilmelerinin sağlanması öncelikli bir hedef olarak görülebilir. Bu çerçevede İngiltere örneğinde olduğu gibi, önemli ve büyük çaptaki yatırımların gerçekleştirilebilmesi için gerekli mâlî imkânların sağlanması amacıyla, merkezî hükümet ile müzakere edebilecekleri bir yasal altyapının oluşturulması da hedeflenebilir. Sonuç olarak, yerellikler kendi kaynaklarını ve siyasetlerini belirleyebildikleri ölçüde merkezin siyasî-idarî vesayetinden ve ekonomik boyunduruğundan sıyrılacaklardır. Bu koşullarda dünyadaki diğer kent-bölgelerin güç ve kapasitesine ulaşabilmeleri ve küresel ekonomide görece üstünlükler elde edebilmeleri daha kolay mümkün olabilecektir.

Kaynakça

- Albrechts, L., Healey, P. ve Kunzmann, K.R. (2003). Strategic spatial planning and regional governance in Europe. *Journal of the American Planning Association*, 69, 113-129
- Aktar, C. (2012). Çözüm büyükşehir değil adem-i merkezîyet. *Taraf*, 27.11.2012, <http://arsiv.taraf.com.tr/yazilar/cengiz-aktar/cozum-buyuksehir-degil-adem-i-merkeziet/24170/>
- Arı, A. (2006). *Bölgesel kalkınma politikalar ve yeni dinamikler*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Balducci, A., Kunzmann, K.R. ve Sartorio, F.S. (2004). Towards creative city region governance in Italy and Germany. *DISP, The Planning Review* 40 (158), 2-4
- Davoudi, S. (2008), Conceptions of the city-region: A critical review. *Urban Design and Planning*, 161, 51-60. DOI: 10.1680/udap.2008.161.2.51
- Eraydın, A. Kent Bölgeler: Küreselleşmenin Yeni Odakları mı Yoksa Yeni Birlikteliklerin ve Demokrasi Taleplerinin Mekânları mı?, Erişim Tarihi: 30.06.2009 <http://www.planlama.org/index.php/planlamaorg-yazlar6/planlamaorg-yazlar/64-planlamaorg-yazlar/prof-dr-ayda-eraydin/1004-kent-boelgeler-kueresellemenin-yeni-odaklar-m-yoksa-yeni-birlikteliklerinin-ve-demokrasi-taleplerinin-mekanlar-m>
- Harrison, J. (2007). From competitive regions to competitive city-regions: A new orthodoxy, but some old mistakes. *Journal of Economic Geography*, 7, 311–332
- Jonas A. (2013). City-regionalism as a contingent ‘geopolitics of capitalism’. *Geopolitics*, 18 (2). 284-298, DOI: 10.1080/14650045.2012.723290
- Karasu, K. (2005), İngiltere’de bölge kalkınma ajansları. *Bölge Kalkınma Ajansları Nedir, Ne Değildir* (pp. 197-238) Ankara: Yayed.
- Le Gales, P. (2003). *Le retour des Villes Européennes. - sociétés urbaines, mondialisation, gouvernement et gouvernance*. Paris: Presses de Sciences Po
- Ökmen, M., P, B. (2008). *Kuramdan uygulamaya yerel yönetimler - ilkeler yaklaşımlar ve mevzuat*. İstanbul: Alfa Aktüel Yayını.

- Özışık, F.U. (2013). Küreselleşme-yerelleşme sürecinde kentsel yönetim: Kalkınma ajansları ve İzmir örneği – *Kent Akademisi, Kent Kültürü ve Yönetimi* (ISSN: 2146-9229) – www.kentakademisi.com, no:12
- Özışık, F.U. (2012). L'Européanisation De La Politique De Développement Régional En Turquie (Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Politikasının Avrupalılaşması) (Doktora Tezi) *Aix-Marsilya Üniversitesi, Aix-en-Provence Siyasal İncelemeler Enstitüsü*, Fransa, <http://www.theses.fr/2012AIXM1035>
- Parr, J. (2005). Perspectives on the city-region. *Regional Studies*, 39 (5), 555-566. DOI:10.1080/00343400500151798
- Rodriguez - Pose, A. (2008). The rise of the “city-region” concept and its development policy implications. *European Planning Studies*, 16 (8), 1025-1046. DOI: 10.1080/09654310802315567
- Salet, W., Thorley, A. ve Kreukels, A. (2003). *Metropolitan governance and spatial planning*. London and New York: Spon Press.
- Scott, A.J. (2001). Globalization and the rise of city-regions. *European Planning Studies*, 9 (7), 813-826
- “Sorularla ve Cevaplarla Yeni Büyükşehir Belediye Yasası”, AK Parti Genel Merkezi Yerel Yönetimler Başkanlığı, www.akparti.org.tr
- Turan, M. (2005). *Bölge Kalkınma Ajansları Nedir, Ne Değildir*. Ankara: Yayed
- “40 Soruda Yeni Büyükşehir Belediye Yasası”, CHP, Yerel Yönetimler Başkanlığı, www.chp.org.tr/yerelyonetimler/pdfkitaplar/40_soruda_yeni_buyuksehir_belediye_yasasi/40_soruda_yeni_buyuksehir_belediye_yasasi.html